

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

O'ZBEKISTON VA JAHON SAVDO TASHKILOTI: IQTISODIYOT UCHUN YANGI IMKONIYATLAR SARI YO'L

Ozodov Feruz Laziz ògli

Annotatsiya. *Maqolada O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayoni iqtisodiyot uchun yangi imkoniyatlar manbai sifatida tahlil qilinadi. JSTga qo'shilish savdo siyosati, bojxona tariflari, xizmatlar bozori, subsidiyalar va davlat xaridlari kabi yo'nalishlarda qoidalarni uyg'unlashtirishni talab qiladi. Shu bilan birga, a'zolik eksport geografiyasini kengaytirish, savdo nizolarini institutsional yo'l bilan hal etish, investorlar uchun prognozlanuvchan muhit yaratish hamda ichki raqobatni kuchaytirish orqali samaradorlikni oshirishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *Jahon savdo tashkiloti, O'zbekiston, a'zolik, savdo siyosati, bozor ochiqqligi, tariflar, nontarif to'siqlar, xizmatlar bozori, investitsiya muhiti.*

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda tashqi savdo va investitsiyalar bilan bog'liq qoidalarni yangilash, bozor mexanizmlarini kengaytirish, hamda iqtisodiy siyosatda prognozlanuvchanlikni kuchaytirishga qaratilgan islohotlar davrini boshdan kechirmoqda. Bunday sharoitda Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish masalasi oddiy diplomatik jarayon emas, balki iqtisodiy tizimni xalqaro savdo qoidalari bilan uyg'unlashtirish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladigan strategik yo'nalish sifatida ko'rilmogda. JST a'zoligi odatda eksport bozorlariga kirishni yengillashtiradi, savdo nizolarini muhokama va arbitraj mexanizmlari orqali hal etishga imkon beradi, shuningdek, investorlar uchun qoida va tartiblarning barqarorligini kuchaytiradi. Shu bilan birga,

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY international scientific conference

a'zolik ichki bozorni raqobatga ochadi, ayrim tarmoqlarda moslashuv bosimini oshiradi, davlat ko'magini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

O'zbekistonning JSTga kirish bo'yicha ishchi guruhi 1994 yil 21 dekabrda tuzilgan bo'lib, jarayon so'nggi yillarda faollashgani ko'rinadi. JST axborotiga ko'ra, ishchi guruhning o'ninchi yig'ilishi 2025 yil iyun oyida o'tkazilgan. Shu dinamikani inobatga olganda, JST a'zoligi mavzusi O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, eksport tarkibini diversifikatsiya qilish hamda jahon bozorlarida ishonch omilini kuchaytirish nuqtayi nazaridan alohida ahamiyat kasb etadi. Maqolaning maqsadi O'zbekiston va JST munosabatlari doirasida iqtisodiyot uchun ochilayotgan yangi imkoniyatlarni tizimli ko'rsatish, shu bilan birga, ehtimoliy xatarlarni aniq belgilash va amaliy tavsiyalar berishdan iborat [1].

ASOSIY QISM

JSTga a'zolik jarayoni odatda ikki yo'nalishda yuritiladi: ko'p tomonlama muhokamalar hamda a'zo davlatlar bilan bozorga kirish bo'yicha ikki tomonlama kelishuvlar. O'zbekiston bo'yicha JST yangiliklarida a'zolar savollar, izohlar va majburiyatlar loyihalari bo'yicha takliflarni belgilangan muddatlarda taqdim etishi, O'zbekiston esa javoblar va qo'shimcha hujjatlarni yetkazishi zarurligi ta'kidlangan. Shuningdek, JST maydonidagi muhokamalarda O'zbekiston 2026 yilga qadar a'zolikni yakunlash maqsadini qayta tasdiqlagani qayd etilgan. Bu faktlar jarayonning texnik murakkabligini ham, siyosiy iroda mavjudligini ham ko'rsatadi [2].

O'zbekiston uchun JSTga kirishning birinchi yirik iqtisodiy foydasi savdo siyosatida prognozlanuvchanlikni oshirish bilan bog'liq. Savdo qoidalari, tariflar va nontarif tartiblar qanchalik aniq va barqaror bo'lsa, eksportchi ham, investor ham uzoq muddatli reja tuzishi osonlashadi. Islohotlar kontekstida 2017 yildan keyin valyuta bozorini liberallashtirish va kursni birxillashtirish yo'nalishidagi o'zgarishlar iqtisodiy ochiqlik uchun muhim

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

tayanch vazifasini bajargani xalqaro tahlillarda qayd etilgan. JST a'zoliqi esa ana shu ochiqlikni institutsional jihatdan mustahkamlab, qoidabuzarlik xavfini kamaytiradi va hamkorlar ko'zida ishonchni kuchaytiradi.

Ikkinchi yirik imkoniyat eksport geografiyasini va mahsulot tarkibini kengaytirish bilan bog'liq. O'zbekiston eksporti tarixan xomashyo va bir qator an'anaviy tovarlarga suyanagan. JSTga a'zolik esa ichki ishlab chiqaruvchilarning sifat, standart, sertifikatlash va logistika talablariga moslashishini tezlashtiradi. Bu jarayon dastlab xarajatni oshirgandek ko'rinsa ham, o'rta muddatda yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlarga o'tish, xizmatlar eksportini ko'paytirish va ko'proq bozorga kirish imkonini beradi. Xususan, texnik reglamentlar va sanitariya hamda fitosanitariya talablari bo'yicha xalqaro amaliyotga moslashish O'zbekiston qishloq xo'jaligi va oziq ovqat sanoati uchun yangi bozor eshiklarini ochadi [3].

Uchinchi imkoniyat savdo nizolarini hal etish instituti bilan bog'liq. JST a'zolari o'rtasida savdo cheklovlari, demping, subsidiyalar yoki diskriminatsion talablar yuzasidan nizo kelib chiqsa, muammo kuch ishlatish yoki siyosiy bosim orqali emas, balki belgilangan tartiblar va dalillar asosida ko'rib chiqiladi. Bu o'rta va kichik iqtisodiyotlar uchun ayniqsa muhim, chunki adolatli qoida maydoni ularning manfaatini himoya qilish imkonini kengaytiradi. O'zbekiston uchun bu yo'nalish eksportchi tarmoqlarni himoyalash, tranzit cheklovlariga tezkor javob berish va savdo hamkorlari bilan munosabatlarda huquqiy aniqlikni kuchaytirish demakdir.

To'rtinchi imkoniyat ichki bozorni sog'lom raqobatga tayyorlash orqali samaradorlikni oshirishdir. JST talablarining muhim qismi bozor subyektlari uchun teng sharoit, shaffof tartiblar va diskriminatsiyasiz yondashuv bilan bog'liq. Bu esa monopoliyalashgan segmentlarda tartibga solish sifatini oshiradi, narx signallarining buzilishini kamaytiradi, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirishga undaydi. Natijada iste'molchi sifatliroq va

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

arzonroq tovar hamda xizmatlarga ega bo'ladi, biznes esa unumdorlikni oshirishga majbur bo'ladi [4].

Biroq JST a'zoliqi faqat imkoniyatlar to'plami emas, u bir qator moslashuv muammolarini ham keltirib chiqaradi. Birinchi xatar import raqobati kuchayishi bilan bog'liq. Ba'zi tarmoqlar texnologik jihatdan orqada bo'lsa, energiya va logistika xarajatlari yuqori bo'lsa yoki boshqaruv samaradorligi past bo'lsa, import mahsulotlari bilan raqobat qilish qiyinlashadi. Shu bois a'zolik bo'yicha muzokaralar davridayoq sanoat siyosati va mehnat bozorini moslashtirish choralari ishlab chiqilishi zarur. Bu yerda maqsad bozorni yopish emas, balki korxonalarni modernizatsiya qilish, malaka oshirish, qayta tayyorlash va innovatsion yangilanishga sharoit yaratishdir.

Ikkinchi xatar subsidiyalar va davlat ko'magi masalasida. JST qoidalari davlat yordamining ayrim turlarini cheklaydi yoki ularni shaffof qilishni talab qiladi. O'zbekiston kabi transformatsiya iqtisodiyotida davlatning iqtisodiyotdagi roli tarixan yuqori bo'lgan. Shu sababli davlat ko'magini to'liq bekor qilish emas, balki uni maqsadli, shaffof va samarador yo'nalishlarga o'tkazish dolzarb. Masalan, eksportni qo'llash bevosita pul ko'magidan ko'ra, standartlar, laboratoriyalar, sertifikatlash infratuzilmasi, logistika va raqamli bojxona xizmatlarini kuchaytirish orqali samaraliroq natija berishi mumkin.

Uchinchi xatar huquqiy va institutsional yuklamaning ortishi bilan bog'liq. JST majburiyatlari ko'plab normativ hujjatlarni qayta ko'rib chiqish, tartibga solish amaliyotini bir xil standartga keltirish, ma'lumotlarni oshkor qilish, savdo siyosati qarorlarini oldindan e'lon qilish kabi talablarni qo'yadi. Bu esa davlat boshqaruvida muvofiqlashtirish, kadrlar salohiyati va ma'lumotlar tizimini kuchaytirishni talab qiladi. O'zbekiston bu yo'nalishda jarayonni tezlashtirish bo'yicha davlat darajasida muhokamalar olib borgan ham qayd etilgan.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

To'rtinchi xatar ijtimoiy ta'sir masalasidir. Import raqobati kuchaygan tarmoqlarda qisqa muddatda ish o'rinlari qisqarishi yoki daromadlar o'zgarishi mumkin. Shu sababli JSTga tayyorgarlik paketida ijtimoiy himoya, qayta tayyorlash, hududiy bandlik dasturlari, kichik biznesga moslashuv grantlari kabi choralar ham bo'lishi kerak. A'zolikdan iqtisodiy yutuq olish uchun o'tish davri ijtimoiy barqarorlik bilan birga yurishi shart [5].

XULOSA VA MUNOZARA

O'zbekiston va Jahon savdo tashkiloti munosabatlari iqtisodiyot uchun yangi imkoniyatlar sari institutsional yo'lni anglatadi. JST a'zoligi savdo siyosatida prognozlanuvchanlikni oshiradi, eksport bozorlariga kirish imkonini kengaytiradi, savdo nizolarini huquqiy mexanizmlar orqali ko'rib chiqish sharoitini yaratadi va ichki raqobatni kuchaytirish orqali samaradorlikka turtki beradi. Shu bilan birga, a'zolik import raqobati, davlat ko'magini qayta sozlash, huquqiy uyg'unlashtirish va ijtimoiy moslashuv kabi murakkab vazifalarni ham keltirib chiqaradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Всемирная торговая организация. Accession status Uzbekistan. Электронный ресурс.
2. Всемирная торговая организация. Uzbekistan continues to make progress towards WTO accession. 24.05.2024. Электронный ресурс.
3. Всемирная торговая организация. Uzbekistan advances WTO accession negotiations. 06.12.2024. Электронный ресурс.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb sayti. Process of accession to the World Trade Organization reported. 14.05.2025. Elektron resurs.
5. World Bank. Uzbekistan Toward a New Economy Country Economic Update. Washington DC. Elektron resurs.